

जळगाव महानगरपालिकेतर्फे झालेला नागरी सत्कार

प्रसंग- जळगाव महानगरपालिकेतर्फे झालेल्या नागरी सत्कार सोहळा

दि. १९-०३-२०११, स्थळ - बालगंधर्व खुले नाट्यगृह, जळगाव

नरेंद्र जाधव साहेब, जब्बारभाई, नामदेवराव - म्हणजे नामदेवच, नाथाभाऊ, हरीभाऊ आणि शेवटी प्रदिप. नाथाभाऊ म्हणजे खडसे आमच्यासाठी नाथाभाऊ. इकडे दादा आहेत, गुलाबराव, ईश्वरभाई, अरूणभाई आणि बाकी उपस्थित माझे सगळेच स्नेही आणि शेतकी मित्रांनो, -

गेल्या ७४ वर्षांचा स्तुती घेण्याचा माझा कोटा संपलेला आहे असं मला वाटत. खरं म्हणजे गांधीजींनी एक वेळा हे म्हटलं होत की कोणी तुमची स्तुती करत असेल तर तुम्ही कानावर हात ठेवा. मी कानावर हात ठेवले नाही, कारण ते शिष्टाचाराला धरून झालं नसत म्हणून. मित्र असतात भावनेच्या भरात खुप काही बोलून जातात जर आपण असे नसलो तर तसे व्हा असे सांगून जातात, जर आपण असं नसलो तर तसे व्हा हे सांगून जातात. (टाळ्या)

मित्रांनो, आयुष्याची सुरुवात कशी झाली हे आपल्याला सगळं माहिती आहे. उत्तरार्धात काय करायचं आहे हे सुद्धा जवळपास मानपत्रात लिहिलेलं आहे. त्याच्यात ज्या गोष्टी लिहिलेल्या नाही त्याचाच फक्त उल्लेख करणार आहे.

मनुष्याचा जन्म हे त्याच्या हातात असलेली गोष्ट नाही. मृत्यु हे आपल्या हातात नसलेलं अशी नसलेली अशी घटना आहे. म्हणून आपण जिथे जन्माला येतो त्याला आपण जन्मभूमी म्हणतो. तिथलं पाणी म्हणजे माझ्या वाघूरच पाणी, तिथली माणसं, तिथली जमीन, तिथलं हवा-पाणी याच्यानी एक हाडा-मासाचा गोळा मनुष्यरूप घेवून पुढे चालतो. परंतु या जन्मभूमीच देणं आपण कधीही फेडू शकत नाही. केवळ जन्मभूमीच नव्हे तर ज्या पुर्वजांनी तुमच्या अंगामध्ये सळसळणाऱ्या या रक्तामध्ये जे अंश टाकले त्या पुर्वजांना सुद्धा त्याच मालिकेत आपण धरायला पाहिजे. पुर्वजांनंतर आई आणि वडिल. वडिलआई असा शब्द नाही, आईवडिल असा शब्द आहे, आई प्रथम आहे. आणि या आईवडिलांचे उपकार तर काय मानावे. खरं तर आपण जे काही आहोत त्यांच्या कारणानीच आहोत. हे शरीर जे मिळाल हा जन्म जो मिळाला त्यांच्यामुळे मिळाला.

त्याच्यानंतर पुढे येतात शिक्षणामध्ये मदत करणारे, शिक्षणाबद्दल आपल्या सोबत चालणारे आपले सोबती किंवा आपले नातेवाईक. खुप मोठ विश्व आहे नातेवाईकांच आमच्या मागे हे एक भाग्याच लक्षण आहे असं मी मानतो. सुमारे १५० लोकं आमच्या घराण्यात आज आहेत. आणि सगळे खांद्याला खांदा लावून एकच उद्योग करता आहेत, एकच व्यवसाय करता आहेत. शेतीला निगडीत व्यवसाय आहे. म्हणून ज्या चुलत्यानी दलुभाऊंनी मला शिकविल. शिक्षण हा एक संस्कार दिला. त्यांच सुद्धा नाव मला घेण अत्यंत आवश्यक अस वाटत.

मित्रहो, मी मित्रांना विसरुन कसे चालेल. मित्र हे तर जेव्हापासून मला समजायला लागल माझ्या श्वासाचे ते भागीदार आहेत. मी कधी त्यांच्या श्वासाने बोलत असतो, तर कधी माझ्या श्वासाने ते बोलत असतात. (टाळ्या) अशा मित्रांबद्दल काय म्हणावं, ते तुमच्या जीवनाचा अविभाज्य घटक असतात. म्हणून मित्रांना मैत्री करीत असतांना लक्षात घ्या, जास्त मित्र वाटल्यास करू नका किंवा ठेवू नका परंतु जे ठेवाल त्यांना सांभाळून ठेवा. हे व्हायला नको की प्रत्येक मित्र माझ्यासारखा व्हायला पाहिजे, चुकीची गोष्ट आहे. माझ्या मित्राला मी माझ्यासारखा करुन सोडणं हे मैत्रीचं ध्येय नव्हे. मित्र आहे तसा त्याला स्विकारणं आणि त्याच्या गुणा-अवगुणाचं मुल्यमापन न करणं हा चिरंतन मैत्रीचा मार्ग आहे, आणि ते सांभाळण्याचं भाग्य मला प्राप्त झालं हाही योगायोग आहे असं मला वाटत नाही. (टाळ्या)

मित्रहो, याच्यानंतर आपण आपल्या आयुष्यात पदार्पण करता कर्मभूमी आहे ती. माझी जन्मभूमी वाकोद आहे, कर्मभूमी जळगाव आहे. जन्म वाकोदचा आहे. संबंध आयुष्य काम करण्याचं जे आहे ते जळगावमध्ये गेलं आहे. इथेच थांबलो असतो तर काय विशेष केलं असत, झालं आहे असं कोणी म्हटलं नसतं. कित्येक लोक जळगावमध्ये आजही माझ्यापेक्षा जास्त संपत्ती घेऊन आहेत, याच्यापुढेही होतील, कित्येक होतील. परंतु वर जात असतांना ह्या सगळ्या यशाचे पल्ले गाठत असतांना, जर मी हे गाव सोडलं असतं. तर हे मी आज अभिमानाने तुम्हाला सांगू शकलो नसतो की मी जळगावचा आहे. (टाळ्या) जळगाव माझ आहे.

मित्रहो, आज मी हे आपल्याला अभिमानाने सांगू इच्छितो, कारण मीच नव्हे तर माझ्या समोर वाढलेली माझी दुसरी पिढी सुद्धा त्यांची पाळं-मुळं याच गावात रोवून आहेत. ते इथेच कार्यरत आहेत, इथून ते अमेरिकेला जातील, येथून वाटेल तेवढा त्यांना बिझनेस करायचा असेल तेवढे करतील, परंतु हेड ऑफिस येथे राहणार आहे, त्यांच्या पत्नी येथे राहणार आहेत, त्यांची मुलं येथे राहणार आहेत. (टाळ्या) त्यांची मुलं याचा अर्थ तिसरी पिढी हे मी सांगतो आहे. तिसऱ्यापैकी बहुतेकांना चांगले भरभरून आठ असे नाती आणि नातवंड मला आहेत परंतु त्यांना सुद्धा आज पासून जे संस्कार मिळत आहेत ते हेच की तु जगभर जा, तुला वाटेल तेथे कंपनी घे, अगदी जळगाव मधून. जळगाव या गावातून मी वॉटरटाऊन या अमेरिकेच्या गावात पोहचलो आणि तिथे कंपनी घेतली. जळगाव आणि वाटरटाऊन या वाटरटाऊनमध्ये जरी मी कंपनी घेतली असली तरी मी इथेच आहे, कारण ही माझी कर्मभूमी आहे. याचं मी देणं लागतो.

सामाजिक बांधीलकीची जाण असणं हे जर मी कुटून शिकलो असेल तर जी.आर.डी. टाटांकडून शिकलो. जी.आर.डी. टाटांनी स्वतःच्या आणि कंपनीच्या एकूण जे काही उत्पन्न त्यांच्याकडून निर्माण होतं, जी काही रक्कम त्यांच्याकडून ते या सार्वजनिक कामासाठी देतात ती जवळपास ६० ते ६५ टक्के आहे. मी तर कंपनीमध्ये आताच्या ५ टक्क्याचा सामाजिक बांधीलकीसाठी खर्च जनरल बॉडी मिटींगमध्ये मंजूर करून घेतला आहे.

पण मित्रहो, आजच्या या भावस्पर्शी दिवशी मी आपल्याला सांगू इच्छितो की आमच्या मुलांनी हे मला सांगितलं आहे की आपली जेवढी काही संपत्ती आहे आणि संपत्ती लहान मोठी नाही, आजच्या मार्केटच्या हिशोबाने ती संपत्ती सुमारे ७-८ हजार कोटी रुपयाची होते आहे. त्याच्यापैकी ८५ टक्के संपत्ती सामाजिक कामासाठी एका

ट्रस्टमध्ये सोडतो आहे. (टाळ्या) ८५ टक्के संपत्ती सामाजिक कामासाठी एका ट्रस्टमध्ये टाकून सोडणार आहे. हे सांगताना मुलांनी काय सांगाव? मुलं म्हणालीत की भाऊ आजपर्यंत आम्ही हे बघितलं आहे की जेवढे काही झगडे तंटे होतात त्याच्यापैकी ९०-९५ टक्के केवळ प्रॉपर्टीसाठी होतात, केवळ मालमत्तेसाठी होतात, तेव्हा हे मुळच तुम्ही काढून टाका. तुम्ही लावलेलं हे झाड आहे तुमच्या हातांनी हे तुम्ही समाजाला अर्पण करा आणि त्याच्यानंतर आमच्यासाठी जे काही शे-दोनशे कोटी ठेवायचे असतील ते ठेवा पण बाकीचं सोडून द्या.

मित्रहो, हे भाग्य सुद्धा फार कमी लोकांना प्राप्त होतं की मुलांनी बापाला हे सांगाव. बापांनी मुलांना हे सांगण जाहीर आहे. बाप असं म्हणू शकतो की अरे हे सगळं मी निर्माण केलेलं आहे, तुम्ही तुमच्या पायावर उभे राहा, तुम्हाला जे काही कमवता येत असेल ते करा आणि तुमच्यावर पुढे काय लिहायच असेल ते लिहा. परंतु मी ही संपत्ती मला वाटेल त्या प्रमाणे खर्च करणार आहे किंवा कारणी लावणार आहे आणि कारणी इथे लावायच कारण हे आहे की समाजामध्ये ते देणार आहे.

अर्थात मित्रांनो, समाज ही फार मोठी संज्ञा आहे. समाजामधून जेवढ माणूस घेत असतो तेवढ तो कधीच परत करून शकत नाही, करू शकणार नाही. मी एक लहानसं उदाहरण आपल्याला देतो. आईनस्टाईननी एक वेळा खुप मोठ संशोधन करून चहाचा एक पेला ज्यावेळेला आपल्या हातात येतो आणि आपण तो प्यायला सुरुवात करतात तोपर्यंत त्याला ११८० लोकांचे हात लागलेले असतात. ११८० लोकं ज्यावेळेला झटतात त्यावेळेला तुम्हाला चहाचा एक पेला मिळतो. मला तर आपल्या सदिच्छेनी, समाजाच्या बळानी कितीतरी जास्त प्राप्त झालेलं आहे. आणि याच्यासाठी किती लोकांचे हात लागले असतील. माझी कार्यसंस्कृती मी निर्माण केलेली नाही वेळेनी निर्माण केलेली आहे, या समाजाने ती मला बहाल केलेली आहे आणि माझ्या सहकाऱ्यांनी ती कार्यान्वित केलेली आहे. मी जर एकटा असतो आणि माझ्यासमोर माझ्याबरोबर हे सगळे माझे सहकारी नसते तर मी हे करू शकलो असतो का? नसतो करू शकलो. मित्र म्हणा किंवा सहकारी म्हणा, सहकाऱ्याचा अर्थ आम्हाला जो अभिप्रेत आहे तो म्हणजे ज्याला तुम्ही कर्मचारी म्हणतात तो. आम्ही आमच्या कर्मचाऱ्याला किंवा आमच्याबरोबरीला सहकारीच म्हणतो कर्मचारी म्हणत नाही, तो अत्यंत मोठा गुन्हा आहे असं मानतो. (टाळ्या) या सगळ्यांनी जर मला मदत केली नसती तर हे शक्य झालं नसत म्हणून

आज कृतज्ञतेने त्यांचा उल्लेखही करणं गरजेच आहे.

आणखी एक मोठा सिद्धांत आहे - कितीही बलाढ्य माणूस असू दे, या देशाचा पंतप्रधान असू दे किंवा या देशाचा प्रेसिडेन्ट असू दे, कितीही बलाढ्य माणूस हा समाजाकडून जेवढ घेतो तेवढ त्याला परत देत नाही, देवू शकत नाही. कसं घडतं हे? अगदी सरळ आहे. एक विचार करा की आपल्याकडे आपण घरात बसला आहात. अगदी ८ हजार कोटी रुपये खर्च करून जे घर बांधल गेल आहे अशा घरात बसला आहात, आपल्याकडे खुप मोठी सिक्क्युरीटी आहे, रक्षक आहेत, १०० आहेत, त्याच्याकडे बंदूकी आहेत त्यांच्याकडे गोळ्या आहेत, खाली फक्त एक लक्ष लोकं आलेले आहेत. केवळ मुंबईमध्ये दिड कोटी लोकं आहेत, त्याच्यापैकी फक्त एक लक्ष लोकं आलेले आहेत. आणि त्यांची मागणी आहे की आपण खाली उतरायला पाहिजे. आपल्याला माहिती आहे आपण खाली उतरू शकणार नाही. हे लोकं काहीतरी दुसरं त्याच्या मनामध्ये घेवून आलेले आहेत. आपण इकडे तिकडे पळण्याचा प्रयत्न करू. आपले जे सगळे राखक रक्षक असतील ते त्यांना गोळ्या घालतील, किती गोळ्या घालतील? प्रत्येकी समजा १० गोळ्या किंवा २० गोळ्या किंवा ५० गोळ्या असल्या जर १०० पोलीस असले तर त्या गोळ्या संपून जातील त्याच्यातले १०००, ५०० लोकं मरतील, पण त्याच्यानंतर राहिलेले लोकं आपलं काय करतील? आपल्यालाही ते संपवतील. आणि हे जेवढ माझं घर आहे तेवढ प्रत्येकाला ते लागू आहे. आपले रक्षक भक्षक होतात हे आपण आपल्याच देशात पाहिलेलं आहे. पंतप्रधानाचे रक्षक, इंदिरा गांधींचे रक्षक भक्षक झालेत, असं घडू शकत आणि ते समाजात घडू शकत. या जाणीवेपोटी जर दुसरी कोणती जाणीवेची गरज नसेल किंवा समजत नसेल तर केवळ या जाणीवेपोटी तरी आपण या समाजाच काहीतरी देणं लागतो या विचाराला घट्ट धरून सामाजिक बांधिलकी जपली पाहिजे. आणि मित्रहो, हे मी आज सांगतो आहे असं नाही, ज्यावेळेला पैसे नव्हते उधार उसनवार आणून सुद्धा जर ते योग्य काम असेल तर व्याजाने पैसे आणून त्याला द्यायचा प्रयत्न केला. विचार एकच होता त्याच्यामागे की मला माहित नाही माझं काय होईल, परंतु एक नक्की आहे की मी जर याला एवढे पैसे दिले एक दहा हजार रुपये दिले तर याच आयुष्य सुधरेल. या विचारातून प्रवृत्त होऊन त्यावेळेला व्याजाने पैसे आणून सुद्धा देण्याचा प्रयत्न केला. विसरून गेलो, साफ विसरून गेलो. कधीतरी केव्हातरी असे अनेक लोकं भेटत असतात आणि सांगत असतात की अस झाल होत त्यावेळेला तुम्ही अस केल

तस केल, काहीही लक्षात रहात नाही, काहीही लक्षात ठेवायचा प्रयत्न करत नाही.

मित्रहो, स्मरणशक्ती हा फार मोठा गुण आहे असं मानल जात. माझ्या हिशोबाने स्मरणशक्ती जर या कामासाठी आपण वापरत असाल की आपण जे चांगल करता आहेत ते लक्षात ठेवण्यासाठी वापरत असाल तर तो गुण नव्हे तो दोष आहे. वस्तुतः आपण दुसऱ्यांसाठी जे करतो ते विसरायला पाहिजे आणि दुसरे आपल्यासाठी जे करतात ते कधीही विसरू नये. (टाळ्या) या कृतज्ञ भावनेने मी आज आपल्याकडे बघतो आहे.

या जळगावमध्ये हे एवढ सगळ जागतीक वैभव आपण सगळं सहन करून घेता, त्या धावणाऱ्या गाड्या, ते धावणारे ट्रक, ती धावणारी माणसं यांचा मान, रातक, मिराज या सगळ्या गोष्टी तुमच्यासमोर आहेत. आणि ज्या सायकलीवरून मी चालत होतो त्याही गळ्या याच आहेत तेही रस्ते हेच आहेत. याच रस्त्यावरून मी सायकलीवरून गेलो ती पिढी वेगळी होती, आजच्या पिढीला ही कल्पना नाही. त्या पिढीला आज हे दिसत आहे ते दिसणार नाही. परंतु मला त्यांच्याबद्दल सुद्धा कृतज्ञता वाटते. कारण ते जर गैरसमजाच्या पोटी बोलत असतील तर ती चूक माझी आहे मी त्यांच्यापर्यंत पोहोचू शकलो नाही. मी माझं मत माझे विचार त्यांच्यापर्यंत पोहोचवू शकलो नाही ही माझी कमी आहे असं मी मानतो. आणि म्हणून ज्या माणसाला कृतज्ञता हा गुण गवसला त्या माणसाला आपण इथे उद्भूत केलेले सगळे पुरस्कार कुचकामी वाटतात. माझ काम करण एवढच माझ्या हातात आहे, त्याच दुसर काय व्हाव हे माझ्या हातात नाही, नाहीच नाही. आणि त्याच्यामुळे हे घडलं असेल तर ते मी घडलं अस म्हणण निदान लॉजीकमध्ये म्हणजे तर्कशास्त्रात तरी बसत का? त्याच्यातही ते बसत नाही मग ते सत्य कसं होणार. भावनेत जर बसत असेल तर ते सत्य कदाचित होवू शकेल तर्कात नसेल बसत तरी, पण माझ्या तर भावनेतही बसत नाही. एक माणूस हे सर्व करू शकतो का?

ईश्वर एक अदृश्य अशी शक्ती आहे. पाहिला नाही, वाचला नाही, दिसला नाही आणि तरी सुद्धा तो असं काहीतरी करत असतो. जर ते शक्य नसेल तर ही असली कामं असल्या पद्धतीने, असल्या गावामध्ये राहून होण शक्य नाही. असल गाव म्हणजे कसलं गाव? जिथे लोकं प्रेमळ आहेत परंतु वेळेची शिस्त बाळगत नाही. जिथे लोकं खूप चांगले आहेत परंतु चांगल्या माणसांना डोक्यावर घ्याव असं कधी त्यांना वाटत नाही. जर कोणी घेत असेल तर त्याला ते अनुमोदन देतील इथपर्यंत ठिक आहे, परंतु तसं घडत नाही.

मित्रहो, मला असं वाटत की कृतज्ञता हा गुण असा आहे की ज्याच्याठायी नम्रतेचा जन्म होतो. आणि जर नम्रता आणि कृतज्ञता एकत्र येणार असतील तर या जगामध्ये माणसाला सुख-समाधानासाठी दुसऱ्या कोणत्याही गोष्टीची आवश्यकता नाही. (टाळ्या)

सुख आणि समाधान ही जी गोष्ट आहे ही बाजारात मिळत नाही. त्याचा बीएसीचा कोणताच इन्डेक्स नाही, त्याच्यामध्ये कुठेही तुम्ही गेलात तर तुम्हाला ते मिळणार नाही. सुख आणि समाधान मग कशात आहे या कृतज्ञ भावनेत आहे.

आपल्याला खुप वाईट काळ आला आर्थिकदृष्ट्या खुप वाईट काळ आला. १० वर्ष त्याच्यामध्ये गेली जीवनाची म्हणजे खुप मोठी, केवळ माझी नाही माझ्याबरोबर असलेल्या या दहा हजार लोकांची गेली. माझ्या खांद्याला खांदा लावून असणाऱ्या या सगळ्या माझ्या सहकाऱ्यांची गेली, सगळ्यांची गेली. खुप वाईट वाटत होत मनातून दुःख होत होतं. दुःख कशाच होत? पैसे गेले त्याच दुःख नव्हतं. दुःख याच होतं की दिलेले शब्द पाळू शकलो नाही. ते जीवन कसलं जिथे तुम्ही शब्द देतात ते पाळू शकत नाही. आणि म्हणून स्पष्ट अशी कबूली देवून टाकली समाजाला - 'माझं चुकलं मला माफ करा. परंतु माझ्यावर विश्वास ठेवा मी परत तुमच्या याला जागणार आहे.' अगदी स्पष्ट कबूली दिली समाजाला लेखी लिहून दिलं. स्वतःच्या सहीने हाफ पेज ॲडव्हर्टाईजमेंट देवून समाजाच्या पुढे नागडा झालो. कारण मला माहिती होत की कोणाचा पैसा उडवायचा आहे असं नाही. मग मी या लोकांना सांगू का नाही शकत? सांगायला पाहिजे. परंतु मला त्यावेळेला जी काही प्रतिक्रिया मिळाली प्रतिसाद मिळाला त्याच्यामध्ये सर्वसाधारणपणे कार्पोरेट जगतामध्ये आजपर्यंत तशी घटना घडलेली नव्हती. त्या दिवसापर्यंत तशी घटना घडलेली नव्हती. आपण घडवली, कारण स्पष्ट होत - मन नितळ होत. त्या नितळ मनाचे आपण सगळे जणं आहात म्हणून हा सत्कार घडवून आणायच आपल्या महानगरपालिकेच्या मनात आल, त्यांनी तो घडवून आणला. सगळी मोठमोठ्याली माणसं इथे बसलेली यांना कदाचित मी बोलू शकलो असतो माझ मन त्यांनी हलक करण्यासाठी आणि ठेवण्यासाठी, ती आली सुद्धा असती. परंतु मी आज आतापर्यंत पाहतो आहे साधारणतः साडे तिन तास होता आहेत एकही माणूस हाललेला दिसत नाही. हे तुमच जे प्रेम आहे त्या प्रेमाची किंमत मी पैशात मोजू इच्छित नाही. (टाळ्या)

गांधीजींच काम आणि जीवन याच्याबद्दल जो एक प्रकल्प मांडला आहे, सांगताना कोणाची तरी चूक झाली की साधारणतः २०-२५ लक्ष रुपयाचा तो आहे. २०-२५ लक्ष

रुपयाचा तो नाही तर तो २०-२५ कोटी किंवा त्याच्यापेक्षा जास्त मोठा तो प्रकल्प आहे. गांधीजींना जर त्यांच्या कामाला कुठेतरी जगाला सांगायच असेल की हे त्यांनी काम केलेलं आहे आणि पुढच्या पिढीला हे सांगायच असेल की तुला गांधीजींच जीवन आणि अभ्यास दोन्ही करायचे असतील, त्यांच काम आणि जीवन या दोघांचा अभ्यास करायचा असेल तर तुला जे पाहिजे ते सगळं या केंद्रामध्ये उपलब्ध आहे. पुढची येणारी जी पिढी आहे रोज किमान १०० विद्यार्थी किंवा २०० विद्यार्थी गांधीजींच्या त्या भवनाला भेट देणार आहेत मोठ. मोठ म्हणजे माझ्या आयुष्यामध्ये सगळ्यात मोठ काम जर कोणत होणार असेल, होवू घातलं असेल, होत आहे तर ते एक गांधीजींच्या या कामासाठी मी एक जी स्मृती उभी करतो आहे ते आहे.

मित्रहो, समाजाच अधःपतन झालं आहे हे मानाव लागेल. आपल्या या नगरपालिकेने गांधीजींचा सत्कार केला, त्यांना मानपत्र दिलं, वल्लभभाईंचा केला, अनेक थोर नेत्यांचा केला. काळ बदलला. या थोर नेत्यांनी परमार्थाचच काम केलं. आता ही सेकंड ग्रेड जी जनरेशन आहे, ज्याच्यामध्ये मी आहे ते स्वार्थातून परमार्थ साधता आहेत. तेव्हा मला याच भान आहे की इतिहासामध्ये असली उदाहरणं आपल्याजवळ आहेत आणि त्याच्यामुळे ज्या इतिहासाच भान आहे आजचा जो काळ आहे तो सुद्धा माझ्या लक्षात आहे. पुढे काय करायच आहे हे ध्येय आणि त्याची दिशा ही सुद्धा मी नक्की केलेली आहे. आणि ते करित असताना मला जे जाणवल ते हे आहे की अरे एवढी मोठे लोकं आणि त्यांच्यासमोर आपण काय आहोत! तुम्ही सुद्धा सेकंदभर विचार करा. आज आपण मला हा जो सन्मान दिला त्या सन्मानाला मी पात्र आहे का? असलो तर केवळ गांधीजींच काम करायची ईच्छा उत्तरार्थात का होईना झाली म्हणून मोठा होईल. (टाळ्या) परंतु दुसऱ्या कोणत्याही कारणासाठी होणार नाही.

मी परवाच अशोकला सांगितल होत की अशोक माझं याच्यापुढच व्हीजीटींग कार्ड म्हणजे असंच असावं की 'गांधी रिसर्च फाऊंडेशन फाऊंडर' आणि 'गांधी स्मृती कमिटी याचा एक ट्रस्टी.' हे ते गांधी स्मृती प्रतिष्ठान हे दिल्लीमध्ये भारत सरकारनी इस्टॅब्लिश केलेली संस्था आहे आणि त्याच्यामध्ये सगळ्या प्रांताचे एक-एक दोन-दोन माणसं आहेत ते ट्रस्टी म्हणून धरले जातात. मला जर तुम्ही विचारल की भाऊ तुमच्या आयुष्यात सगळ्यात मोठी चांगली झालेली घटना कोणती तर त्या दिवशी त्या लोकांनी मला त्या गांधी स्मृतीवर ट्रस्टी म्हणून पाचारण केल ही सगळ्यात मोठी घटना आहे. (टाळ्या)

मित्रहो, व्यवसायाच काय बोलतात! अरे तुम्ही ८ हजार कोटीचा व्यवसाय करता आहात, ८ हजार कोटीमध्ये लोक घर बांधता आहेत. एक घर ८ हजार कोटी. काय तुमची त्यांची बरोबरी आहे? काही शक्य नाही. तुम्ही चांगूलपणाच बोलत असाल तर आपल्यापेक्षा चांगली माणसं अगणित आहेत. थोडेफार प्रमाणे प्रामाणिकपणाने काम करणारे लोकं असले त्यांचा आपण मानसन्मान करतो. त्या प्रामाणिकपणाला जर पारदर्शकतेची आपण जोड देवू शकलो तर अशा लोकांना या लोकांचा आपण गौरव करतो. आणि असं सगळं घडत असताना जर ते निस्वार्थ बुद्धीने आपण करत असला तर अशा लोकांना आपण डोक्यावर घेतो. डोक्यावर घेण्यासारखे लोकं आज मला दिसत नाहीत ही दुर्दैवाची बाब आहे. भरून येत. कुठे गेले ते लोकं असं वाटायला लागत. आणि अशा वेळेला आपण याची आठवण करून दिली मला, केवळ आपण आठवण करून दिली असं नाही, हे तिन-चार वेळा वर जावून मी स्वर्गात पाहून आलो. आणि मला असं वाटलं की नाही मला जळगावमध्येच राहण जास्त आवडेल. (टाळ्या)

मित्रहो, तुमच्या या प्रेमापोटी केवळ मी नव्हे माझी पुढची पिढी नव्हे तर तिसरी पिढी सुद्धा हेच इथेच राहून करेल अशी आज मी आपल्याला ग्वाही देतो आणि त्यांनी तस कराव अशी त्यांना शिकवण देतो. मला अस वाटत की माझ्या तर्फे आपल्या या कृतज्ञतेच्या पोटी उतरायची होण्यासाठी जे काही करण्यासारखं आहे त्यात याच्यापेक्षा जास्त कोणतीही चांगली गोष्ट नाही. (टाळ्या) परंतु खूप काही करायच आहे हे मात्र खरं आहे. (टाळ्या)

जय हिंद, जय महाराष्ट्र.